Alfred Marshall i njegov doprinos razvoja ekonomske misli

Furdi, Ana-Maria

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:814640

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Ana-Maria Furdi

ALFRED MARSHALL I NJEGOV DOPRINOS RAZVOJA EKONOMSKE MISLI

Završni rad

Pula, Rujan, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

ALFRED MARSHALL I NJEGOV DOPRINOS RAZVOJA EKONOMSKE MISLI

Završni rad

Ana-Maria Furdi

JMBAG:0303064423, redovan student

Studijski smjer: Sveučilišni preddiplomski studij ekonomije

Kolegij: Povijest ekonomske misli

Mentor: doc.dr.sc. Saša Stjepanović

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom_____

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. Uvod 1
2. Život Alfreda Marshalla 2
   2.1. Marshallovo tumačenje socijalizma 4
   2.2. Djela Alfreda Marshalla 5
3. Djelo „Načela ekonomike“ 7
4. Neoklasična škola Alfreda Marshalla 12
5. Marshallovo viđenje gospodarstva 14
   5.1. Teorija vrijednosti 14
   5.2. Teorija kvazirente 15
   5.3. Teorija elastičnosti 18
6. Marshallov zakon potražnje 19
   6.1. Marshallov zakon potražnje 19
   6.2. Zakon elastičnosti potražnje 20
7. Sličnosti Alfreda Marshalla i Adama Smitha 22
8. Zaključak 23
9. Literatura 24
      Knjige: 24
      Članci: 24
Sažetak 25
Summary 26
Prilozi 27
   1. Popis slika 27
   2. Popis tablica 27

1. Uvod

Tema ovog završnog rada jest „Alfred Marshall i njegov doprinos razvoja ekonomske misli“. Ovaj završni rad podijeljen je na osam cjelina. Prvo poglavlje započinje uvodom, drugo poglavlje odnosno sami početak govori o životu Alfreda Marshalla i njegove obitelji. Tu se opisuje odnos oca prema Marshallu, Marshallovo školovanje, poslovni život te njegovo stajalište prema ekonomiji. Alfred je bio vrlo bistar u mladosti, i postigao je zvanje visokog ekonomiste. Može se reći kako je jedan dio povijesti poznat po njemu i njegovom djelovanju.

Drugo je poglavlje podijeljeno na dva potpoglavlja u kojem se opisuju Alfredova djela od čega se najznačajnije Marshallovo djelo "Načela ekonomike" detaljno razrađuju u trećem poglavlju. Marshall je svojim djelovanjem nadahnjivao mlade studente ekonomije za koje se i zalagao. Alfred je iznosio svoja mišljenja o stajalištu socijalističke teorije gdje je naglašavao kako pri utjecaju socijalizma nema poboljšanja za tvornice, poduzeća ili industriju. „Načela ekonomike“ jest djelo koje je učinilo veliku prekretnicu u njegovom životu ali i životima anglo – američkih zemalja. Naime, u tim se zemljama dugi niz godina koristila upravo njegova knjiga „Načela ekonomike“ kao glavni udžbenik iz ekonomije.

Četvrto poglavlje ovoga rada opisuje Marshallov uspjeh u stvaranju Neoklasične škole odnosno Cambridgeske škole. Upravo tu su članovi bili vrlo povezani te su provodili svoj novi stav. Neoklasičari su odbacivali relativne teorije gdje su svoja mišljenja nadopunjavali subjektivnim i socijalnim elementima pri čemu proučavaju važnost čovjeka i blagostanja. U petom poglavlju objašnjava se Marshallovo viđenje gospodarstva, odnosno stajališta prema kojima Marshall iznosi svoje teorije, teoriju vrijednosti, elastičnosti i kvazirente. U sljedećem šestom poglavlju Marshall daje doprinos odnosu količine i cijene koji je nazvao zakonom potražnje. Sedmo poglavlje je usporedba Alfreda Marshalla sa jednim od važnih ekonomista njegovog doba, odnosno njegovog samog uzora, a to je Adam Smith. Alfred i Adam su imali slične uspjehe i položaje u povijesti ekonomije kao i sličnom rasporedu važnosti teorije i činjenica, no Marshall je svoja dijela puno više obradio teoretski u odnosu na Smitha.

Pri samom kraju ovoga rada nalazi se osmo poglavlje i kratki osvrt i zaključak na samu temu i rad, te su priloženi podaci o literaturi i prilozima u radu.

2. Život Alfreda Marshalla

U jednom od predgrađa Londona, Claphamu, 26. srpnja 1842. godine rodio se sin Williama Marshalla točnije Alfred Marshall. Marshalli su bili jedna bogata ugledna obitelj iz zapadne Engleske gdje su kao takvi držali do svećeničkog reda jer su i sami bili svećenička obitelj. Alfredov otac bio je vrlo strog, no nakon svog života ostavio je trag na način da je sve svoje radove opravdao sa puno činjenica te ih je objavio nakon velikog razmišljanja. Alfredov otac je zahtijevao odlične ocjene od Alfreda i zbog toga je sa njim dugo u noć učio. Alfred je bio malen, blijed, slabo odjeven i izmučen radom i učenjem. Zbog toga su mu se često drugi učenici izrugivali. Alfred u svojoj biografiji govori kako svoje djetinjstvo pamti po lijepim uspomenama kojemu je priuštila njegova teta. Kod tete je uvijek provodio ljeto. Dok nije bilo škole ona mu je darovala razne igračke poput puške i konjića zbog čega je bio zahvalan. Svake se jeseni u školu vraćao tamnoput i očvrsnut. Također, razlog zašto je volio boraviti na otvorenom i točnije pod vedrim nebom najvjerojatnije je uspomena njegovog čitavog jer se kao dječak stalno igrao vani.

Alfred kao maleno dijete bio je nadaren. Volio je igre kao što je šah i to mu je liječilo glavobolje, stoga mu je otac i dopuštao da igra šah samo kao lijek, no zahtijevao je da mu obeća kako ga kasnije više nikad neće igrati. Alfred je bio znatiželjan i jako je volio šahovske probleme zapravo silno ga je privlačilo takvo rješavanje. No, zbog držanja obećanja prema ocu nije si dopuštao to zadovoljstvo. Alfredo otac, William bio je čvrst autoritet svome sinu tako ga je pritiskao na učenje raznih jezika poput grčkog, latinskog i hebrejskog jer je uporno htio da Alfred postane evangelički svećenik. Ali kad je već u vrlo ranoj mladosti pokazao svoje zanimanje i nadarenost matematičkim vještinama koje mu je naravno otac zabranjivao. Marshall je potajno ublažavao svoje strasti prema matematici. Alfred često naglašava kako je pročitao razne knjige Shakespeare i sličnih književnika na raznim jezicima, no nikada za knjigom nije bio duže od četiri sata u komadu jer bi mu tada koncentracija počela opadati.

Marshall je završio studij u St. John Collegeu, 1865. godine i tada je postao instruktor za matematiku na tom koledžu. Zbog toga što je Marshall kao i cijela njegova obitelj bila posvećena vjerskoj zajednici Marshall se nije mogao posvetiti studiju molekularne

fizike jer je namjeravao postati svećenikom a posebno misionarom u dalekim zemljama.

No, nakon 1867. godine i sudjelovanja u diskusionom društvu The Grote Club, Marshall napušta namjeru svećenstva i studija matematike kako bi se u potpunosti posvetio proučavanju političke ekonomije. U tom razdoblju Alfredu se svašta u mislima izdogađalo, on je izgubio vjeru no zadržao je visoko mišljenje o religiji i cijenio je kršćansku etiku. Nakon takve promjene Alfred odlazi u Njemačku, tamo živi i poučava razne njemačke ekonomiste. Međutim, 1868. godine Alfred je postao predavač političke ekonomije na St. John Collegeu u Cambridgeu i na tom položaju se nalazi sve do njegovog ponovnog odlaska 1876. godine. Razlog njegova odlaska jeste to što je on bio zaručen te godine, a profesori koji su bili na tom koledžu trebali su biti neženje.

U Bristolu gdje se preselio, Alfred je postao prvi rektor univerzitetskog koledža i profesor političke ekonomije. Ljeto je Alfred volio provoditi u Alpama gdje je često šetao i uživao te u prirodi radio na svojim teorijama o unutrašnjoj i vanjskoj trgovini. U svom boravku od 4 mjeseca u Sjedinjenim Državama posjetio je sve istočne države ali je putovao i na zapad. Nedugo od toga zbog svog narušenog zdravlja 1881. godine Alfred i njegova žena Mary Paley sele se na godinu dana u Italiju. U tom razdoblju Alfred je bio profesor političke ekonomije u Oxfordu, zatim se vratio u Cambridge pod istim zvanjem i ostao do svoje smrti. U svoju zasluženu mirovinu otišao je 1908. godine sa 66 godina, a i do posljednjeg dana bavio se znanstveni radom. U vrijeme kada je Alfred išao u mirovinu svota novca nakon završetka posla nije postojala odnosno mirovina se nije dijelila, no Alfred se sa vlastitim troškom uzdržavao i otvorio malu posudbenu knjižnicu za studente. Svake godine nagrađivao je studente za njihovo istraživanje ekonomskog problema ali je i pružao pomoć svim mladim ekonomistima i studentima koji nisu mogli ostati na školi ekonomike. Kasnije od prodaje svojih knjiga zaradio je čitavo bogatstvo zbog čega je često izjavio da ne zna što da učini s tolikim novcem.

U njegovom životu ključnu je ulogu imala njegova žena Mary Paley. Mary kao njegov student i kasnije predavač političke ekonomije na Newnham koledžu osnovala je vrlo uspješan život. Marshall je svoju prvu knjigu zajedno sa svojom ženom objavio 1879. godine pod naslovom ekonomika industrije. Marshall je imao stav gdje se zalagao kako žene ne bi trebale stjecati diplome univerziteta jer smatra ako bi se one bavile znanstvenim radom da bi mogle zanemariti svoju prvu dužnost a to jest briga o obitelji i na taj način ne bi više stvarale zdravu i sretnu obitelj. Međutim, Marshallovo se

mišljenje promijenilo kada je objavio knjigu sa svojom ženom gdje je veliku važnost poklonio ženinoj suradnji a to se može vidjeti iz pregovora za posljednje izdanje načela ekonomike u kojem spominje kako ga je žena savjetovala i pomagala mu na svakom koraku njegovog stvaranja te da mu je dala najbolji dio života kako bi zajedno uspjeli. Iako je ona zahtijevala da se njeno ime ne nalazi na naslovnoj stranici on je govorio kako je to pravo mjesto baš za njeno ime.[1]

2.1. Marshallovo tumačenje socijalizma

Marshall je bio cijenjeni učitelj, te je svojim znanjem utjecao na ekonomsku teoriju osobito na anglo - američki svijet. Svoju slavu i uspjeh postigao je kao malo koji ekonomist na ovome svijetu. Marshall je stvorio školu koja se nazivala kembridžska neoklasična škola. Marshall je svojim djelovanjem nastojao nadahnuti mlade ekonomiste ali i savjetovati te prosvijetliti ekonomiju u svoje doba. Mnogi ga nisu za ozbiljno shvaćali, već su smatrali da samo smeta na ekonomskom tržištu. Iako je Marshall bio veliki individualist on je zaključio kako država treba utjecati na društvene odnose. Marshall je htio da se u ekonomiji države uvodi socijalizam ali na onaj način kako samo on to shvaća. On govori kako u socijalizmu nema načela progresivnog poboljšanja. Dok je radio kao instruktor iz matematike zaključke u matematici kao i formule nastojao je učiniti što općenitijim. Međutim, takve njegove činjenice vezane uz ekonomiju zauzeli su i drugi njemački ekonomisti poput Marxa, Roscera i sličnih socijalista.

Marshall je smatrao da je tumačenje ekonomske prošlosti teška kao i predviđanje budućnost, a s tim je poistovjetio i mišljenje da ukidanje privatnog vlasništva ne uklanja greške niti nedostatke nastale uzrokovane ljudskim djelovanjem. Marshall navodi kako je iz knjiga iz kojih je učio, uočio da socijalist predstavlja svaku osobu koja misli da država može obaviti posao bolje nego pojedinac. Marshall je svoje mišljenje držao jako dugo za sebe, puno je proučavao, mislio i razmišljao i već pred samu starost je iznio svoje viđenje.

[1] Marshall, A. Načela ekonomike, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1987., str. 539.

Marshallov zaključak jest ipak da se sa činjenicom o socijalizmu ne slaže. Iako se i on smatrao socijalistom sve dok nije naučio ekonomiju. Svojim izjavama u knjizi „Industrija trgovine“ također objašnjava socijalizam, ali kroz način da je to obrana kapitalističkog načina proizvodnje. Naravno, on je vjerovao kako se radnička klasa može poboljšati kroz bolje obrazovanje kao i samo poboljšanje životnog standarda. Alfred smatra kako niti jedan socijalistički plan ne brine za održavanje visoke poduzetnosti, niti ne obećava povećanje tvornica i drugih materijalnih proizvodnji. Već svojim viđenjem govori kako su najviše napredovale društvene organizacije koje su usredotočile svoje vrijeme i energiju na neke određene poteškoće te da nisu uludo trošili snagu prolazeći pokraj njih.[2]

2.2. Djela Alfreda Marshalla

Marshall je svoja djela pisao vrlo sporo, sve je svoje tvrdnje htio potkrijepiti sa puno činjenica, detalja i komentara. Najvažnije njegov odijelo ujedno i životno djelo su „Načela ekonomike“ koja je uređivao i pisao čak 15 godina. Sve Marshallove radove u jedan važni spisak svrstao je J. M. Keynes koje su sadržane u puna 82 naslova.

Marshall je knjige objavljivao sljedećim redom;

1. **Ekonomika industrije – „*Industry and Trade“*,** predstavljala je knjigu koja je proučavala industrijsku organizaciju. Nju je napisao zajedno sa ženom Mary Paley Marshall 1879. godine kada je izašlo i prvo izdanje, dok je drugo izdanje izašlo 1881. godine sa ukupno 10 pretisaka.
2. **Čista teorija vanjske trgovine i Čista teorija domaćih vrijednosti**
3. **Načela ekonomike**, prvo izdanje 1890. i posljednje osmo izdanje 1920. godine
4. **Elementi ekonomike industrije,** prvo izdanje izašlo je 1892. godine, četvrto izdanje 1913. godine sa ukupno 19 pritisaka.
5. **Novac, kredit i trgovina**, objavljeno 1923. godine, djelo koje je napisano u vrijeme kada je ekonomski svijet bio podijeljen na različita mišljenja oko teorije vrijednosti.[3]

[2] Ibid, str. - 539.
[3] Ibid, str. - 540.

Marshall se zalagao za jednostavno izlaganje ekonomskih problema svakom običnom čovjeku. On je uvodio nove pojmove i izraze koje je detaljno objasnio jezikom koji svatko razumije. Tako je na primjer u ekonomsku znanost uveo izraz *ekonomika* i to značenje je objasnio u knjizi „Načela ekonomike“, a takav pojam je prihvatila angloamerička teorija.

Marshall u svom djelovanju daje komentare na druge ekonomiste, pa tako smatra kako je Marx nedovoljno dobro shvatio Ricardovu teoriju vrijednosti jer je on smatrao kako su važnosti troškova u određivanju vrijednosti jasni, dok Marx tvrdi kako vrijednost ovisi samo o količini utrošenog rada tijekom proizvodnje. Marshall se nije upletao u detaljnu razradu Ricardove teorije, niti je davao pažnju Marxovoj podjeli vrijednosti, rada i drugim čimbenicima. Marshall je nastojao pomiriti Ricardovu teoriju vrijednosti, odnosno teoriju troškova s teoriju granične korisnosti.[4]

Iako su Marshalla oduvijek zanimali monetarni problemi, on je svoje mišljenje iznosio pred vladinim komisijama i u člancima, dok je detaljan opis obradio u knjizi o novcu odnosno „Novac, kredit i trgovina“. Bio je pristaša kvantitativne teorije novca koju je preuzeo od J. S. Milla. U knjizi „Čista teorija vanjske trgovine“ matematički je dokazao da potpuna elastičnost devalvacije smanjuje deficit zemlje, samo ako je zbroj domaćeg uvoza i izvoza veća od 1. No, ako je elastičnost manja od 1 devalvacija pogoršava platnu bilancu. Kasnije je taj pojam bio dorađivan sa mnogih strana ekonomista, no i danas je poznat pod nazivom Marshall - Lernerov teorem.[5]

[4] Ibid, str. – 541.
[5] Marshall, A. Načela ekonomike, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1987., str. 541. - 542.

3. Djelo „Načela ekonomike“

Marshallova knjiga, odnosno jedno od najvažnijih životnih djela jest „Načela ekonomike“. To je djelo koje je kao takvo prihvaćeno te je u njemu objašnjen novi pojam načela koja su ujedno koriste i u angloameričkoj teoriji. Marshall je bio veliki liberal odnosno pristalica slobodne trgovine. Također, saznaje se da je Marshallova omiljena izreka bila „Sve je to već rekao A. Smith“. „Marshall je tvrdio da je sklon konačnim ciljevima socijalizma, prem da se izražavao na tako pokroviteljski način da je samo izazivao razdraženost.“[6]

Marshallovo djelo „Načela ekonomije“ ili „Principles of Economics“ koje je nastalo 1980. godine predstavlja najveći i najvažniji doprinos u ekonomskoj književnosti. Marshall u svome djelu uvodi pojmove, odnosno u to vrijeme nove koncepte poput: elastičnosti potražnje, unutrašnje i vanjske uštede, izraz pojma kvazi renta, potrošačev višak, narodna dividenda odnosno narodni dohodak te primarni i dodatni troškovi. Svi ti pojmovi imali su ključnu ulogu u razvoju ekonomije. Nadalje, Marshall u djelu govori kako su cijene proizvodnja dobara uvelike određene ponudom i potražnjom. Grafikon koji je Marshall koristio pokazivao je odnos ponude i potražnje koja je bila prikazana u obliku oštrica škara. On je bio onaj od ekonomista koji se vodio analizom korisnosti te je na taj način uklonio teoriju vrijednosti i zamijenio ju pojmom cijene.[7]

Djelo je sjedinilo teorije ponude i potražnje, marginalne korisnosti i cijene proizvodnje u koherentnu cjelinu. Drugim riječima Marshall razrađuje vrijednosti pojmova ponude i potražnje gdje pokušava izjednačiti graničnu korisnost i nastale troškove. U djelu načela ekonomike Marshall upozorava kako djelovanje *laissez- fairea* (lat. Pusti nas da radimo) nije savršeno te tržište nije sposobno riješiti samo pitanja siromaštva i blagostanja.

Također, Marshall u djelu pokazuje glavnu razliku između ekonomike i političke ekonomije. Razlike su navedene tako što je objašnjeno kako ekonomika predstavlja čisto primijenjenu znanost dok politička ekonomija obuhvaća užu ekonomsku teoriju. Alfred svoje analize razrađuje u uvjetima potpune konkurencije i on smatra kako ona

[6] Joseph A. Schumpeter, Povijest ekonomske analize 2, Informator, Zagreb, 1975.god, str. 744.

[7] A. Marshall, Encyclopaedia Britannica, Inc., 2021., https://www.britannica.com/biography/Alfred-Marshall, [pristupljeno 13.08.2021.]

nije obilježje industrijskog poslovanja već samo promišljen izbor i predviđanje posljedica. Analize koje koristi su statističke metode istraživanja tako da većina dijelova bude nepromijenjena, te na taj način dolazi do metode parcijalne ravnoteže i približava se dinamičkoj analizi. Marshall smatra "Tako se ekonomika bavi ljudskim bićima koja su, u dobru i zlu, prisiljena mijenjati se i napredovati. Djelomične statičke pretpostavke upotrebljavaju se kao privremena ispomoć dinamičkim- ili bolje reći biološkim - predodžba: ali središnja ideja ekonomije, čak i kada se razmatraju samo temelje, mora biti ideja životne snage i kretanja." [8]

Marshall je bio vrlo vješt u matematici, no nju je koristio što je manje mogao. Koristio je matematiku samo onda kako bi objasnio temeljne ekonomske pojmove ukoliko ih ne može objasniti riječima. Uvijek je govorio kako su najkorisnije primjene matematike one koje su vrlo kratke i jednostavne odnosno one koje upotrebljavaju mali broj simbola. Upravo zbog toga u osmom izdanju načela Marshall je koristio samo dijagrame i geometrijska objašnjenja, a matematičke prikaze je izdao u matematičkom prilogu. Marshall je govorio: "Mislim da bi trebalo da učinite sve što možete da spriječite ljude da upotrebljavaju matematiku u slučajevima u kojima je engleski jednako sažet kao i matematički." [9]

Mikroekonomska analiza je obuhvaćala probleme proizvodnje, raspodjele, razmjene i potrošnja koje je Marshall promatrao sa stajališta pojedinca, obitelji i poduzeća. On je smatrao da je društvo skupina pojedinaca te da za društvo vrijede jednaki zakoni kao i za pojedinca. Klasični politički ekonomisti su promatrali probleme proizvodnje i ponude ali su zanemarili potrošnju odnosno potražnju dok je Marshall pažnju posvetio i samoj teoriji potražnje. Marshall je u svome djelu naveo nekoliko bitnih stavki koje utječu na potražnju, a to su:

1. Određivanje vrijednosti potražnje ima vrlo važnu ulogu kao i ponuda
2. Prilikom mjerenja potražnje koristi se matematički način dobivanja rezultata
3. Pretpostavlja se kako povećanje bogatstva predstavlja povećanje općeg blagostanja.

[8] Bernard Corry, članak „Marshall Alfred“, u International Encyclopedia of the Social Sciences, The Macmillan Company & The Free Press, Vol. 10, 1968, str. 27.
[9] Pismo prof. A.L. Bowleyu od 27. veljače 1906, citirano prema Memorials, str. 427

4. Želje se mogu mjeriti samo prema cijenu koju je netko spreman platiti za zadovoljenje potreba.

U skladu sa tim pretpostavkama, Marshall je došao do pojma zakona opadajuće korisnosti koja govori kako se neke od stvari povećavaju sa povećanjem korisnosti, no ne u toj brzini kao ta korisnost. To znači kako je za svakog pojedinca granična korist pojedine stvari manja ukoliko se poveća količina koju ima. Odnosno, elastičnost na tržištu je velika ili mala ovisno o tome da li se tražena količina povećava puno ili malo uz smanjenje cijene ili se pak tražena količina povećava puno ili malo uz dano povećanje cijene. Pojam potrošačevog viška Marshall je objasnio kao cijenu koju je netko voljan platiti za dobro ili uslugu i one cijene koju je zapravo platio.

Nadalje, Marshall u svome djelu uvodi četvrtu stavku važnu za činitelje proizvodnje, a to je organizacija, dok su prve tri zemlja, rad i kapital. U proizvodnji važnu ulogu imaju zakoni odnosno:

1. **Zakon opadajućeg prinosa**
2. **Zakon rastućeg proizvoda**
3. **Zakon stalnog (konstantnog) proizvoda.**

Zakon opadajućih prinosa govori kako novo ulaganje čimbenika proizvodnje dovodi do povećanja prinosa no svaki dodatni prinos je manji i takav se zakon najčešće pronalazi u poljoprivredi. Zakon rastućeg proizvoda opisuje situaciju u kojoj novo ulaganje činitelja proizvodnje je zaslužna za povećanje dodatnog proizvoda te se taj zakon pronalazi u industriji a prema Marshallovom zaključku do tog zakona dolazi u koliko se poboljša organizacija. Zakon stalnog ili konstantnog proizvoda javljaj se tamo gdje se poništavaju prva dva zakona odnosno zakon opadajućih prinosa i rastućeg proizvoda. U knjizi „Načela ekonomike“ razrađen je pojam potražnje, ponude i vrijednosti gdje se raspravlja o troškovima i rashodima proizvodnje, odnosno o situaciji u kojoj će proizvođač nastojati skuplji čimbenik proizvodnje bez razmišljanja zamijeniti jeftinijim, koji služi istoj svrsi. Iz toga se može zaključiti kako kratkoročnu tržišnu cijenu čine korisnosti tj. potražnja, dok dugoročne cijene predstavljaju troškovi proizvodnje odnosno ponuda. Također se u knjizi raspravlja o varijabilnim i fiksnim troškovima. Varijabilne troškove Marshall opisuje kao one koji ovise o količini proizvodnje, dok fiksne troškove stalni ali i dodatni troškovi. Kao i kvazi renta koja predstavlja količinu profita poduzeća od određenog čimbenika proizvodnje u kratkom vremenu gdje se ta

količina ne može povećati. Takav profit odnosno zarada poduzeća je određena cijenom, no u dugom roku ukoliko se ponuda takvog čimbenika povećava kvazi renta nestaje. Raspodjelu narodnog dohotka, Marshall često naziva i narodnom dividendom te ju dijeli na dohotke pojedine društvene klase. Nadnice čine cijena rada, kamate su cijena kapitala, renta je cijena zemlje dok je profit cijena organizacije. Sve te cijene se oblikuju prema utjecajem ponude i potražnje, sve su cijene drugačije jer su individualne no Marshall ih promatra kao makroekonomske probleme odnosno sa stajališta mikroekonomike.

Načela ekonomike je djelo koje je napisano i prevedeno na nekoliko svjetskih jezika. Čak u Sovjetskom Savezu 1983. i 1984. godine su prevedena tri sveska, dok su u zemljama pod anglo – američkim utjecajem čak četiri desetljeća bila osnovni i glavni udžbenik političke ekonomije.

Iako su načela ekonomike posebno i najsveobuhvatnije djelo Alfreda Marshalla slične pojmove i teorije vrijednosti graničnog troška objavljivali su prije njega Jevons, Menger i Walras. No posebnost u njegovom djelu je to što detaljno objašnjava mikroekonomiku prema čemu njegove analize vrijede i danas. Međutim razni ekonomisti mu često prebacuju jer zbog mikroekonomskog proučavanja odvraća pažnju sa važnih makroekonomskih problema na što se može reći kako odgovor svojim radom daje analiza najslavnijeg Marshallovog učenika J.M. -Keynesa.[10]

Zaključno prema Marshallovim djelima pa tako i načelima ekonomike značajno je da tradicija koja je vezana uz razvoj političke ekonomije odvraća pažnju stvarnih problema odnosno makroekonomskih problema te gledano iz sadašnje perspektive keynesijanska revolucija predstavlja samo proširenje Marshallovske tradicije što znači da je najveći Marshallov doprinos davanje vrlo sistematske analize kapitalističkog tržišta. Isto tako Alfred Marshall jedan je od velikih ekonomista čije su mikroekonomske analize aktualne i danas te njegova stajališta i teorije iz knjige načela mogu biti korisna za jugoslavensku ekonomsku literaturu. Načela ekonomike je djelo koje je doživjelo čak osam dorađivanih izdanja, no predstavljalo je i glavni ekonomski udžbenik u

[10] J. A. Schumpeter, op. cit., J. A. Schumpeter, op. cit., https://www.jstor.org/stable/29767867, [pristupljeno 15.09.2021.]

Engleskoj kao i udžbenik na većini britanskih sveučilišta te ostavilo trajni trag na više naraštaja ekonomista u Velikoj Britaniji i u svijetu.

4. Neoklasična škola Alfreda Marshalla

Temelje na svom dugogodišnjem radu Marshall je izgradio i postao veliki učitelj. Utjecao je na ekonomsku teoriju jer se godinama u anglo – američkom svijetu koristila njegova literatura te je stvorio školu koja je se nazivala neoklasična odnosno Cambridgeska škola. Stajao je iza svog stajališta da ne voli raditi površine stvari kao niti koristiti preveliku količinu matematike u ekonomiji. Rekao je da mu nikad nije dovoljno malo ako može više, te je nastojao uvijek postići bolje. Kao profesor zalagao se za mladež savjetovao je i davao potporu mladim ekonomistima iz čega je i uvidio potrebu državnog utjecaja na društvene odnose. Marshall je imao svoj odnos prema socijalizmu i samo ga je on shvaćao na poseban, razumljiv način. Čitao je mnoge socijaliste no nikada nije pronašao nekoga tko shvaća ekonomsku znanost.

Sustav suprotan klasičnoj školi nastaje tako da se izbacuje cijeli sustav teorije klasične škole te nastaje novonastala neoklasična ili Cambridgeska škola. Zastupnici neoklasične škole polaze drugačijim putem od klasičara, jer oni nadopunjuju klasičare te preuzimaju teorije novijih škola. Iako neoklasičari imaju svoj novi stav oni se i dalje s većinom teorija susreću kao i klasičari te kao i oni odbacuju sve što je relativno i sve što predstavlja historizam.

Marshall je osnovao školu koja je bila jako povezana, na način da su svi članovi bili osobno vrlo bliski. Profesor Piguo koji je bio omiljeni Marshallov učenik a kasnije je postao i nasljednik katedre u Cambridgeu, profesor Robertson; nasljednik Piguoa te „lord“ Keynes bili su neki od članova Marshallove škole koja je od njih tražila razmišljanja u okviru točno određenog načina mišljenja. Marshallova škola navela je buduće ekonomiste da oblikuju svoje učenje i krenu od njega, bez obzira na njihovo daljnje dostignuće. Marshallova škola svojom specifičnošću ukazivala je na to da je engleska škola nacionalnog karaktera.

Marshallovo shvaćanje ekonomije daje njegova definicija nauke o narodnom gospodarstvu. „Nauka o narodnom gospodarstvu ili ekonomika je proučavanje ljudskog roda u redovitom gospodarskom životu; ta nauka ispituje onaj dio individualne i društvene djelatnosti, koji je najuže povezan s polučenjem i upotrebom materijalnih

sredstava gospodarske dobrobiti. Na jednoj se strani tu radi o proučavanju blagostanja a na drugoj, najvažnijoj strani se radi o jednom dijelu proučavanja čovjeka.“[11]

I unatoč simpatijama za socijalizam Marshallov znanstveni rad odnosio se na kapitalistički način proizvodnje. Naime, on je vjerovao u napredak radnika kroz bolje obrazovanje i poboljšanje životnog standarda. Spominjao je kako su napredovali oni koji su se fokusirali na svoju energiju kao i na poteškoće pokraj kojih nisu ludo jurili. Zaključno se izjasnio kako misli da socijalistički plan ne brine za visoku produktivnost i poduzetnost kao niti održavanje odgovarajuće snage tvornica i proizvodnje. Marshall nadopunjuje oblik klasične škole tako što sa subjektivnim i socijalnim elementima naglašuje važnost proučavanja samog čovjeka.

[11] A. Marshall, „Social Possibilities of Economic Chivalry“, članak u „The Economic Journal“, ožujak 1907, Memorials

5. Marshallovo viđenje gospodarstva

Marshallov doprinos ekonomiji očituje se u njegovom viđenju gospodarstva, odnosno u njegovom načinu na koji je on gledao određene stvari. Marshall je vidio da je jedna od dužnosti svakog gospodarstva poboljšati materijalne uvjete, no također on pretpostavlja da će se takvo poboljšanje dogoditi samo u vezi s društvenim i političkim snagama. Njegov interes za liberalizam, socijalizam, sindikate, obrazovanje žena, siromaštvo i napredak pokazuju utjecaj njegove rane društvene filozofije na njegove kasnije aktivnosti i napisana djela.

Do Marshallove primjene pojma „ekonomike“ u gospodarstvu 1980. godine, u Engleskoj i Ujedinjenima Državama u upotrebi bio je pojam „politička ekonomija“. Politička ekonomija značila je različite stvari kod različitih ekonomista i autora, a danas taj isti pojam možemo usporediti s onime što današnji ekonomisti nazivaju ekonomskom teorijom ili „čistom“ ekonomijom.

Marshallovo istraživanje dovodi do osnivanja teorija;

1. Teorija vrijednosti
2. Teorija kvazirente
3. Teorija elastičnosti

5.1. Teorija vrijednosti

Kako ekonomija kao znanost vrlo malo govori o izuzetno važnom pojmu; vrijednosti i korisnosti Marshall je stvar uzeo u svoje ruke i osnivanjem teorije vrijednosti dao naglasiti kako cijena koja je plaćena za neku stvar može predstavljati korist koja ujedno proizlazi iz njenog posjedovanja.

„Teorija vrijednosti zavisi od točke ravnoteže, ponude i potražnje, a ta ravnoteža vrijedi za cijeli sustav gospodarstva, koji ostaje u ravnoteži unakrsnim djelovanjem i protudjelovanjem ponude i potražnje. Uravnotežena cijena postignuta je onda kada je cijena svakog čimbenika proizvodnje – kapitala i rada (ovo načelo ne vrijedi za zemlju) jednaka cijeni ponude tog čimbenika. Te cijene predstavljaju stvarne troškove, koje su povezane s radom a mjerene novcem. Baš tako kao što je korisnost ili zadovoljstvo podložno potražnji i predstavlja količinu ono se mjeri u tablici potražnje, tako ponuda

predstavlja izmaklu korisnost odnosno napor koji se mjeri u tablici ponude. Gospodarska se ravnoteža sastoji od izjednačenja zadovoljstva, izraženog u potražnji i temeljnih snaga izmakle korisnosti koje su izražene u ponudi. Marshall je na taj način proširio klasičnu teoriju vrijednosti, odnosno upotpunio ju tako što je dao psihološke elemente dajući im novčani izraz. Marshall je svoju teoriju vrijednosti učvrstio tako što je upotrijebio dva dodatna pojma, a to su: pojam granične korisnosti i drugi pojam supstitucije (zamjenjivosti). Granična je vrijednost proizašla iz proširenja pojma granične korisnosti. Ona označuje točku ravnoteže svakog čimbenika gospodarstva u danim prilikama, koji teže pouzdanoj vrijednosti. Načelo supstitucije znači nastojanje, da se primjena svakog novog čimbenika proizvodnje prenosi na ono područje na kojem će dati veći odnosno povoljniji učinak. Dok kod granične vrijednosti načelo supstitucije znači, da će potrošač kod procjene granične točke korisnosti – granične težnje, uvijek dati prednost nabavi onog najbližeg po korisnosti srodnog dobra, koje se po korisnosti najviše približuje drugom dobru, a ne može se nabaviti jer je preskupo. Marshallova teorija vrijednosti predstavlja i teoriju gospodarske ravnoteže po terminologiji matematičke škole, te se s time odvaja od teorije opće ravnoteže. Svaku vrijednost pojedinog dobra Marshall promatra samo za sebe te predstavlja da su cijene svih drugih dobara dane i stalne. Tim putem dobiva pojednostavljene jednadžbe koje prikazuju funkciju ponude i potražnje, i prema tome međusobni odnos je funkcionalan a nije uzročan. „[12]

5.2. Teorija kvazirente

„Teorija kvazirente je usko povezana sa Marshallovom teorijom vrijednosti. Iako je Marshallova teorija vrijednosti izgrađena na pretpostavci ravnotežnog gospodarstva, on ipak nije predvidio dinamično kretanje gospodarskog zbivanja. Pod utjecajem oscilacija konjukture ili posebnih sposobnosti pojedinca, cijene se više oblikuju tako da predstavljaju neki višak ili za proizvođača ili za potrošača u odnosu na stvarne troškove

[12] Valdemar Lunaček, Dom i svijet: Ekonomski fakultet; 2004.g, Zagreb, Povijest ekonomskih doktrina, str. 363.

koji označuju točku ravnoteže. A takav ostvareni višak prihoda Marshall je nazvao kvazirentom. „[13]

Cijena nekog pojedinca koji ju plaća za neko dobro/stvar/uslugu rijetko kad može premašiti onu cijenu koju je pojedinac voljan platiti te njegovo zadovoljstvo koje se dobije korištenjem tog dobra. U drugu ruku to znači da korisnik odričući se nečega kupuje to dobro i usput iz kupnje izvlači svoje djelomično zadovoljstvo. Razlika između cijene koju bi on bio voljan platiti samo kako ne bi ostao bez tog dobra i one cijene što stvarno plaća je ekonomska mjera viška zadovoljstva što se ujedno naziva i potrošačev višak.

Tablica 1. brojčani primjer cijene i količine čaja kao potrošačev višak

CIJENA FUNTE ČAJA (ŠILINZI)	TRAŽENA KOLIČINA
20	1
14	2
10	3
6	4
4	5
3	6
2	7

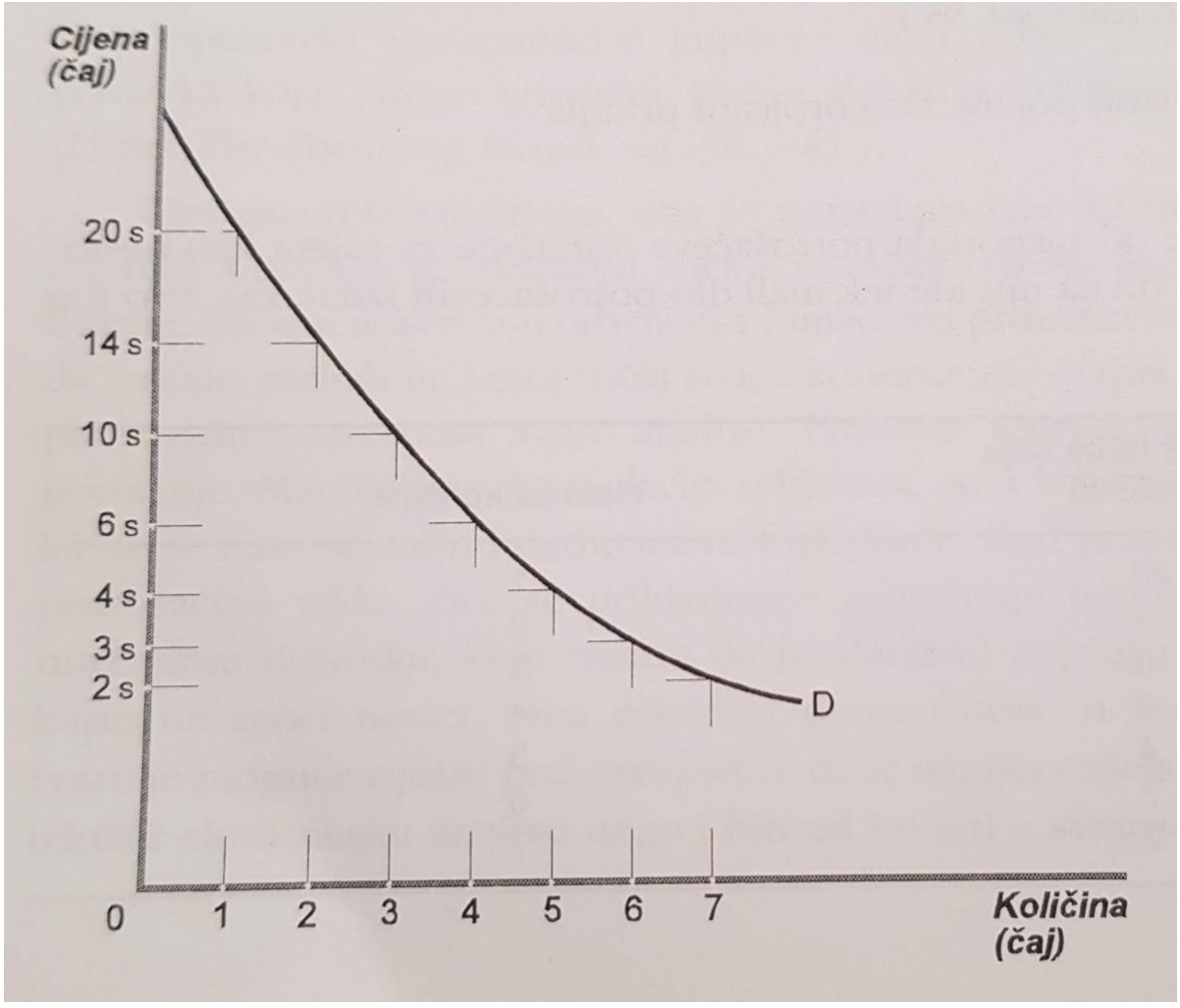
Izvor: Povijest ekonomske teorije i metode, Robert B.Ekelund, Robert F.Hebert, Zagreb, 1990. godina

Prema Marshallovom primjeru potrošač može jednu funtu čaja kupiti za 20 šilinga a to dokazuje da je potrošačevo zadovoljstvo te funte jednako nekim drugim dobrima na koje bi mogao potrošiti 20 šilinga. U slučaju da cijena čaja padne na 14 šilinga, kupac i dalje kupuje 1 funtu čaja uz što još postiže i višak zadovoljstva odnosno potrošačev višak od 6 šilinga. Kada bi potrošač kupio dodatnu funtu, korisnost dodatne količine trebala bi mu vrijediti kao i 14 šilinga, tako da na taj način potrošač dobiva za 28 šilinga količinu čaja koja vrijedi najmanje 34 šilinga (20 šilinga + 14 šilinga) i tada potrošačev višak iznosi najmanje 6 šilinga.

[13] Valdemar Lunaček, Dom i svijet: Ekonomski fakultet; 2004.g, Zagreb, Povijest ekonomskih doktrina, str. 363.

Takva situacija može se promatrati na slici 1. Koja prikazuje potrošačevu potražnju za čajem. Zaključiti se može kako smanjenje cijene povećava višak korisnosti što ga korisnik ostvaruje konzumiranjem čaja te to ukazuje da kada cijena padne na 2 šilinga, korisnik kupuje 7 funti koje mu ne vrijede manje od 20, 14, 10, 6, 4, 3 i 2 šilinga odnosno ukupno 59 šilinga što mjeri ukupnu korisnost. U slučaju ako bi potrošač za 7 funti čaja platio 14 šilinga i uz to potrošnjom 7 funti čaja ostvario korisnost od najmanje 45 šilinga što predstavlja količinu koju je Marshall nazvao potrošačev višak.

Slika 1. Grafički prikaz cijene čaja u funtama i količine čaja



Izvor: Povijest ekonomske teorije i metode, Robert B.Ekelund, Robert F.Herbert, Zagreb 1990. godina

5.3. Teorija elastičnosti

Teorija elastičnosti predstavlja promjene potražnje u odnosu na promjene cijene. Marshall je uveo klasičnu formulu elastičnosti potražnje koja se koristi i kod izračuna ponude i dohotka.

Formula elastičnosti potražnje glasi:

$$E = \frac{dx}{x} : \frac{dy}{y}$$, odnosno $$\frac{ydx}{xdy}$$

U jednadžbi $\frac{dx}{x}$ označava postotak promjene količine potraživanja, dok $\frac{dy}{y}$ predstavlja postotak promjene cijene.

Utjecaj u pogledu odnosno ovisnošću potrošača za nekim proizvodom može biti elastična ili neelastična. Elastičnost je promjenjiva s obzirom na to kako se mijenja povećanje ili smanjenje potražnje te robe odnosno cijene na tržištu.

Kada je prisutno sporo smanjenje cijena koju pojedinac plaća za određenu robu neće se mnogo smanjiti zbog velikog povećanja ponude, i takvo malo smanjenje cijene će biti uzrok velikog povećanja kupnje tog dobra.

No, u slučaju da je došlo do smanjenja želja i potreba pojedinca, malo smanjenje cijene će uzrokovati samo malo povećanje kupnje tog dobra. Te na temelju tog primjera možemo reći da prvi način pokazuje elastičnost promjene cijene i potražnje za tim dobrom, a drugi slučaj pokazuje neelastičnost istog.

6. Marshallov zakon potražnje

Najzanimljiviji i najtrajniji Marshallovi doprinosi ekonomske znanosti zabilježeni su upravo zbog načina na koji je on gledao stvari. Svi njegovi iskazi ekonomske misli objašnjeni su u sadržajima koji opisuju metodu odnosno u cjelini koja ima povezane ideje. Marshall svojim stavom smatra ekonomsku znanost samo nastavljanjem ideja koje je uz njega podupirao i Adam Smith. Također, kako Marshall ekonomiju i njene pojmove promatra sa stajališta vremena, Marshall itekako jasno dokazuje svoje uvjerenje kako je neoklasična ekonomija samo razrada moderne verzije starih klasičnih doktrina.

Prema Marshallu, ekonomska teorija je jednostavnija upravo zbog toga što se ekonomske činjenice ljudskog ponašanja mogu promatrati nevezano uz opće činjenice jer se ekonomija bavi mjerljivim motivima odnosno novcem i cijenama. Prema tome, Marshallovim stavom se njegove metode sastoje od zdravorazumskog ponašanja i rasuđivanja te korištenja opće analize. Jedan od najvećih Marshallovih doprinosa u analizi ekonomskih činjenica je vrijeme. Marshall napominje kako je vrijeme „središte glavne teškoće gotovo svakog ekonomskog problema.“[14]

U svojoj metodi analize ekonomije Marshall uključuje i druge ekonomske pojmove, pa tako i uvjet ceteris paribus odnosno pojam uz ostale uvjete nepromijenjene, tržišno razdoblje te cijenu i konkurenciju.

6.1. Marshallov zakon potražnje

Nakon što je iznio svoju metodu Marshall je značajan doprinos dao i odnosu količine i cijene odnosno zakonu koju je nazvao *Zakon potražnje.*

Opći zakon potražnje govori da ako se proda što veća količina dobara, to bi manja trebala biti cijena uz onu koja je prisutna na tržištu. Drugim riječima, tražena količina dobra raste padom cijene, a smanjuje se porastom cijene.

[14] Marshall, Alfred. Principles of Economics, London: Macmillan, 1920., prijevod i pogovor prof. dr. Marijan Hanžeković. Zagreb: Centar za kulturnu djelatnost, 1987., str.20.

Kako bi se istaknuo, Marshall je jedini uz svoje prethodnike iznio pretpostavke koje kako on objašnjava nužne su za postojanje potražnje. Te pretpostavke su:

1. Razdoblje potrebno za prilagođavanje

2. Ukusi osobe, njene preferencije i običaji

3. Iznos novca (dohotka ili imetka) na raspolaganju osobi

4. Kupovna moć novca

5. Krug roba koje mogu poslužiti istoj svrsi i njihove cijene.[15]

Na taj je način Marshall zapravo utjecao na promjenu u bitnim ciljevima ekonomske znanosti. Dakle, smatrao je kako se ekonomija mora baviti u pravilu samo onime što je u centru pozitivne analize, dok bi normativna analiza trebala biti prepuštena drugim znanostima.

6.2. Zakon elastičnosti potražnje

Marshall je prateći svoje učenje i rad utvrdio svoja poznata „četiri pravila“ koja upravljaju elastičnošću izvedene potražnje. On je svojim znanjem izrazio pravila koristeći mnoge primjere. Iako ideja u početku nije bila isključivo samo njegova Marshall ju je kao i obično razradio to područje i temu te pojam elastičnosti učinio svojim. Na taj način elastičnost tj. elastičnu reakciju objasnio je kao potražnju za nekim dobrom kao malu odnosno veliku u odnosu na cijene i njihovo smanjenje tj. povećanje.

Marshallovi zakoni elastičnosti potražnje su:

„Marshallov prvi zakon: „Potražnja će za bilo kojom stvari vjerojatno biti elastičnija, što je lakše pribaviti supstitute za nju.“

Marshallov drugi zakon: „Potražnja će za bilo kojom stvari vjerojatno biti elastičnija, što je elastičnija potražnja za bilo kojom daljnjom stvari čijoj proizvodnji ona pridonosi.“

[15] Ibid, str. 20.

Marshallov treći zakon: „Potražnja će za bilo kojom stvari vjerojatno biti manje elastična, što je manje važna uloga koju troškovi te stvari igraju u ukupnim troškovima neke druge stvari u čijoj se proizvodnji ona upotrebljava.“

Marshallov četvrti zakon: „Potražnja će za bilo kojom stvari vjerojatno biti elastičnija, što je elastičnija ponuda onih faktora proizvodnje koji s njom surađuju.“ “[16]

Kako je Marshall proširio pojam elastičnosti, a s tim i njegovo korištenje i potražnju tako je uključio i potražnju i korištenje za faktorima poput rada, kapitala i zemlje. Marshall govori kako plan potražnje za bilo kojim faktorom proizvodnje neke robe može se izvesti iz plana potražnje za tom robom tako da se od cijene potražnje svake pojedine količine robe odbiju ukupne cijene ponude za odgovarajuće količine drugih faktora.

[16] R. B. Ekelund, J. R. F. Hebert, Povijest ekonomske teorije i metode, Mate d.o.o., 1998., treće izdanje, str. 409.

7. Sličnosti Alfreda Marshalla i Adama Smitha

Marshallov uspjeh u ekonomiji je bio sličan kao i njegovom uzoru A. Smithu. Zapravo, Marshallov je uspjeh bio neposredniji i mnogo brži od Smithovog, iako sam Marshallov rad u inozemstvu nije previše urodio plodom. Marshallova poruka prenesena u njegovim tiskanim izdanjima bila je ipak poruka ekonomskom staležu, iako je prihvaćao i ideju da ga čitaju i poslovni ljudi a ne samo ekonomisti.

Marshall i A. Smith dakako imaju sličnost uspjeha i položaja u povijesti ekonomske znanosti, no zanemarivši vrijeme u kojem su djelovali uočljive su sličnosti njihovih gledišta i vizija a posebno pogled ekonomskog razvoja. Također, obojica ekonomista imaju otprilike jednaku raspodjelu važnosti između „teorije“ i „činjenica“, no Marshall kao bolji stručnjak svoja djela je obradio više teoretski nego što je to uradio A. Smith.

Za Marshallov odnos nasuprot klasičara itekako je značajna njegova izreka: „njegove su teorije dopunile stare, one su ih proširile, razvile i više puta ispravile; one su im nadasve davale drugo lice, time da su pojedine točke predočivale na drugačiji način, no rijetko kad su nove teorije porušile stare.“[17] Bez ikakvih problema Marshall priznaje zasluge povijesne škole za sve nauke o narodnom gospodarstvu pa na to kaže: „Povijest nas uči, da taj i taj događaj slijedi tom i tom događaju ili s njim podudara. No povijest nam ne može reći, da li je prvi događaj uzrok drugome.“[18]

Marshallove matematičke formule su po njegovom mišljenju vrlo korisne za teorijsko proučavanje gospodarstva, kaže kako se pomoću njih mogu uspješno tumačiti i detaljno prikazati postavljena pitanja, no nedostatak je što nikada ne mogu prikazati sav zapetljani kompleks gospodarskih pojava.

[17] Marshall, A. Načela ekonomike, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1987., str. 39

[18] ibid, str. 25.

8. Zaključak

Marshall je ekonomist koji je imao vrlo dinamičan život. Još od malena bio je izložen raznim socijalnim izazovima no njegova nadarenost nije ostala skrivena. Alfred kao dijete volio joj je igrati umne igre poput šaha, volio je matematiku, prirodnu znanost i ekonomiju. Čitao je razne knjige, učio je brojne jezike i radio je na vlastitom znanju. Nakon uspona i padova u školovanju odlučio se za ekonomsku nit u studiranju gdje je sa svojom životnom putnicom pronašao pravi cilj te su počeli objavljivati knjige. Iza sebe je ostavio brojne teorije i djela od kojih se najviše spominje knjiga „Načela ekonomike“. U povijesti je to izdanje imalo ključnu ulogu jer se dugi niz godina upravo ta knjiga koristila kao važna i obvezna literatura iz ekonomije. Djelo je vrlo bitno jer je spojilo teoriju ponude i potražnje čijim je obrazloženjima Marshall prikazao granične koristi i troškove. Također djelo „Načela ekonomike“ napisano je i prevedeno na nekoliko svjetskih jezika te ono temelji na makroekonomskim problemima. Svojim pristupom u ekonomiji Alfred Marshall je postao i začetnikom Neoklasične ili Cambridgeske škole koju je osnovao kao onu školu koja ima stavove da odbacuje svu relativnu teoriju te se zalaže za proučavanje blagostanja gospodarske dobiti i čovjeka. Marshall je gospodarstvo podijelio osnivanjem trima teorija; teorijom vrijednosti, teorijom elastičnosti i teorijom kvazirente. U gospodarstvu ih on opisuje kao teorije vlastite koristi iz posjedovanja nekoga dobra i ravnoteže, prikazuje ih cijenama koje oblikuju višak za proizvođača ili potrošača u odnosu na stvarne troškove te kao elastičnost promjene potražnje u odnosu na promjenu cijene. Alfred je imao razna mišljenja o ekonomistima toga vremena, no najdraži učenik mu je bio Pigu koji ga je čak i naslijedio na Cambridgu. U ekonomskoj povijesti, Alfreda itekako uspoređuju sa Adamom Smithom te za obojicu mnogi govore kako imaju slične uspjehe i položaje u povijesti ekonomije. Iako se Marshall više zalagao za primjenu ekonomije kroz teoriju i takvo proučavanje gospodarstva, Smith se više bavio matematičkim formulama. Osvrtom na Smithove i Marshallove učinke, Smith govori kako su njegove teorije nadopunile stare i da su ih proširile, dok Marshall priznaje zasluge klasične škole no

spominje kako u povijesti događaji slijede jedan drugome, te da se ne može reći kako je prvi događaj uzrok drugoga.

9. Literatura

Knjige:

1. Marshall, A. Načela ekonomike, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1987.
2. Schumpeter, Joseph A., Povijest ekonomske analize 2, Informator, Zagreb, 1975.
3. R. B. Ekelund, J. R. F. Hebert, Povijest ekonomske teorije i metode, treće izdanje, Mate d.o.o., 1998.
4. Lunaček Valdemar, Dom i svijet Ekonomski fakultet, Povijest ekonomskih doktrina, Zagreb, 2004.

Članci:

1. J. A. Schumpeter, op. cit., https://www.jstor.org/stable/29767867, [pristupljeno 15.09.2021.]

2. Marshall, Social Possibilities of Economic Chivalry, The Economic Journal, ožujak 1907, Memorials
3. Pismo prof. A.L Bowleyu, 27. veljače 1906, Memorials

4. Bernard Corry, članak Marshall Alfred, International Encyclopedia of the Social Sciences, The Macmillan Company & The Free Press, Vol 10, 1968.

5. Marshall, A., Encyclopaedia Britannica, Inc., 2021., https://www.britannica.com/biography/Alfred-Marshall, [pristupljeno 13.08.2021.]

Sažetak

Alfred Marshall kao osoba koja je iza sebe ostavila velika djela bio je ustrajan i uporan u onome što radi. Količina izdanih knjiga i drugih tiskanih oblika čiji je autor prvenstveno Marshall ne može se nikako mjeriti sa prenesenim znanjem na sve studente koji su ga pratili. Uporan i odlučan u svome naumu osnovao je neoklasičnu školu zbog koje je u svome razdoblju postao priznati i cijenjeni vođa odnosno „ekonomist za ekonomiste“. Iako se vodio iskustvom svog prethodnika Smitha, Marshallovi doprinosi u ekonomiji bili su na području teorije vrijednosti i raspodjele gdje dokazuje da su ponuda i potražnja glavni čimbenici određivanja cijene kao glavni izraz vrijednosti nekoga dobra što opisuje i u vlastitom djelu „načela ekonomike“ koje je ujedno postalo i osnovni udžbenik u Velikoj Britaniji. Svojim teorijama nastoji poboljšati viđenje gospodarstva jer pokušava dokazati korisnosti, elastičnost ponude i potražnje, odnos cijena te ekonomska stanja odnosno viškove i manjkove u gospodarstvu. Iako je nakon Marshalla priznat utjecaj i drugih ekonomista sve činjenice i zaključci ipak se baziraju na prethodnim materijalima što govori da su rijetko kada nove teorije porušile stare.

KLJUČNE RIJEČI: ekonomija, Alfred Marshall, Adam Smith, Načela ekonomike, elastičnost, ponuda, potražnja

Summary

Alfred Marshall, as a person who left behind great deeds, was very persistent in what he did. The quantity of his published books and others publications can not be, in it's entirety, compared with the knowledge passed onto his students. In his work and teachnings, he estabilished neoclassical school and became recognized and esteemed leader also know as „The economist for economists“. Althought he was guided by experiences of his predecessor Adam Smith and his teories, Marshall's contributions to economics werw in (the area of the theory of value on redistribution) where he proves that supply and demand are main factors when determinating prices as primary value expression. Marshall wrote about that topic in his work „Principles of economics“ which later became a part of curriculum of English schools and shaped the teaching of economics. In his teories, he seeks to improve the understanding of the economics in a way that proves usefulness, elasticity of supply and demand, price ratio and economic conditions (surpluses and shortages in the economy). Although, the influence of many other economists was approved after the Marshall, all the facts and conclusions are based on he previous materials which indicates that not so many new theories surpassed the old ones.

KEY WORDS: economy, Alfred Marshall, Adam Smith, Principles of economics, elasticity, supply, demand

Prilozi

1. Popis slika

Slika 1. Grafički prikaz cijene čaja u funtama i količine čaja, str. – 16.

2. Popis tablica

Tablica 1. brojčani primjer cijene i količine čaja kao potrošačev višak, str. – 17.